

Posudek na disertační práci **Mgr. et Mgr. Lucie Šafirové** *Českoslovenští Židé v Izraeli po druhé světové válce*. Praha: UK, FHS, Historická sociologie, 2021, 221 stran

V disertační práci Lucie Šafirová zúročuje svůj dlouhodobý badatelský zájem o problematiku dějin menšin a zejména pak Židů na území Československa, jež jsou studovány z nejrůznějších badatelských perspektiv, a tomuto badatelskému poli také věnovala i své dvě předešlé kvalifikační magisterské práce, které byly úspěšně obhájené na FHS UK (obor historická sociologie) a FF UK (andragogika a personální řízení). Autorka si pro svou disertační práci vybrala téma z oblasti, která v dlouhodobém průměru a mezinárodním měřítku v oblasti společenských a humanitních věd patří mezi vůbec nejčastěji zpracovávané, obecně jsem však přesvědčen, že kvalitních prací badatelsky přínosných svým terénním výzkumem a snahou o původní analýzu a interpretaci, není nikdy dosti, a proto její volbu kvituji. Možná bych jen při deklaraci cílů práce a její aktuálnosti snad jen opominul adjektivum „zajímavé“ (s. 1), neboť „zajímavost“ může formálně patřit k důvodů zájmu laiků o historii, dle mého názoru však primárně nepatří mezi kritéria vhodná jako definice tématu na úrovni disertační práce.

Z metodologického pohledu se autorka se svým dílem pohybuje na pomezí historické sociologie a historiografie moderních a soudobých dějin (s důrazem na dějiny migrací) a také ve sféře kvalitativního interdisciplinárního výzkumu, zejména pak s důrazem na orální historii a historicko-biografický výzkum. Jak jsem naznačil výše, tato volba je dána předešlými autorčinými zkušenostmi s bádáním na poli židovských dějin a dějin menšin a z mého pohledu může být velmi účinným nástrojem a cestou k poznání doposud nezmapovaných aspektů této problematiky. Na základě tohoto ukotvení autorka těží z široké palety dosavadní odborné literatury, ale také primárních zdrojů. Zejména šíře a pestrost pramenné základny je velmi reprezentativní a autorka se opírá jak o zdroje archivní provenience (Národního archivu v Praze, Archivu bezpečnostních složek ÚSTR, Archivu hl. m. Prahy, sbírek Židovského muzea, Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského, nebo Archivu P. Pitra a O. Fierzové), o prameny vydané a dále pak o soubor relevantní dobové legislativy, tisku, a také zdrojů elektronických. S mírným překvapením jsem také zjistil, že v korpusu pramenné základny není obsažena obsáhlá sbírka rozhovorů Centra audiovizuální historie Malach (spravovaná při MFF UK), která obsahuje minimálně stovky, ba možná i tisíce pro autorku relevantních rozhovorů (a souvisejících pramenů) a proto bych jí chtěl požádat, zdali by mohla svoji (ne)volbu tohoto souboru blíže osvětlit v rámci obhajoby? Výsadní primární zdroj pak pro autorku představuje deset rozhovorů „vlastnoručně“ natočených na izraelské půdě s někdejšími imigranty z Československa, což je počín, který je třeba vysoce ocenit. Z pohledu člověka, který se dlouhodobě věnuje problematice orální historie, však v práci postrádám některé důležité atributy, s nimiž je tato metoda spjata, a proto bych chtěl autorku požádat o osvětlení taktéž v průběhu obhajoby. Jakým způsobem je ošetřena ochrana osobních údajů a zdali s dotýčnými byl podepsán souhlas o uchování rozhovorů a možnost jejich využití v disertační práci a dalších bádáních? Kde jsou rozhovory uloženy (např. pro případ navazujících bádání)?

Také při získávání obrazu poznání z odborné literatury autorka těží ze souboru značně obsáhlého a reprezentativního, nicméně nemohl jsem se ubránit dojmu, že zde (až na čestné výjimky) absentují práce publikované v posledních cca 5-7 letech, případně pak některá relevantní díla starší. Problematikou poválečné emigrace Židů do Izraele – např. ze zemí střední a východní Evropy – se v mezinárodní komunitě a v historicko-biografické perspektivě věnovali a věnují stovky badatelů a existuje k ní široká škála literatury. V tomto rámci se jí také dotýká řada badatelů a badatelek se zaměřením na Československo. Namátkou mě napadají průkopnická díla Ericha Kulky (a jeho sbírky rozhovorů uložené v památníku/centru Yad Vashem), dále pak studie americko-židovského historika Yeshayahu

Jelineka, produkce českého historika (dnes usedlého v Austrálii) Jana Láníčka, či nejnověji také socioložky a historičky českého původu pohybující se v anglosaském prostředí a usedlé v Kanadě, Aleny Heitlinger. Opomenutím tohoto směru se totiž autorka výrazně ochuzuje při načerpávání dosavadních poznatků, do značné míry si pak zúžuje své analyticko-interpretací pole a ubírá tak na relevanci potenciálním závěrům své práce.

Vzhledem k autorčině dlouhodobému zájmu samotné disertační dílo disponuje, řekl bych, promyšlenou, „vyzrálou“ a logickou strukturou, jejíž osou je postup „od obecného k jedinečnému“. Pokud pominu „Úvod“ seznamující ve zkratce s východisky práce i celého disertačního bádání, první část čtenáře a čtenářky seznamuje s dobovým kontextem vývoje sionismu ve světě, budování židovské komunity na území Palestiny a také se situací židovské menšiny v ČSR a přístupům v problematice vystěhovalectví, a to zejména po druhé světové válce a po vzniku státu Izrael. Tuto část textu považuji za velmi komplexně pojatou, erudovaně sepsanou a považuji ji za vůbec nejzdařilejší část práce. Autorka zde totiž mohla mého soudu zúročila své dosavadní znalosti jak o problematice židovských dějin v mezinárodním kontextu, tak také o problematice československé.

Část empirická je pak věnována charakteristice metodologických východisek a průběhu terénního výzkumu v Izraeli a zejména pak vlastní analýze a interpretaci pořizovaných rozhovorů. Vzhledem k tomu, že to není z textu zcela jasné, chtěl bych se autorky dotázat, v jakém časovém rozmezí a kdy byly rozhovory natočeny a zdali do jejich průběhu podle jejího mínění promlouvaly události na místní politické a vnitro-společenské či mezinárodní scéně? Samotná část analyticko-interpretací je zpracována velmi promyšleně a rozebírané okruhy a témata považuji za relevantní. Podle mého soudu však v mnoha ohledech zůstává autorka spíše ve fázi analýzy, než interpretace a zasazení získaných poznatků do kontextu dosavadního poznání je tak poněkud „odtrženo“ od sdělení, které je prezentováno v kontextové části. Vzhledem k autorčině erudici a orientaci v tématu bych jí proto chtěl požádat, zdali by se v rámci obhajoby pokusila – na základě znalostí z literatury – o stručné srovnání obecně historické perspektivy (ve smyslu odlišností imigrace z jednotlivých regionů či zemí) a zejména biografické perspektivy (např. motivací, adaptace, vztahu k zemi původu apod.) imigrantů židovského původu ze zemí střední a východní Evropy po roce 1945 do Izraele? Dále pak bych chtěl autorku požádat o představení jejího pohledu na to, jakými cestami by se mohla ubírat návazná bádání nad touho problematikou?

Co se týče formální stránky, disertační práce je (navzdory občasným překlepům) sepsána na velmi solidní úrovni a je text sepsán velmi čtivým jazykem. Výhradu bych měl jen k opakovanému a ahistorickému psaní některých termínů, zejména pak „Rusové“ a „ruská invaze“ v srpnu 1968 (namísto „Sověti“ a „sovětská“ apod.), což působí rušivým a pro odborný historický text devalvujícím dojmem. K formální stránce však nemám – vyjma výše uvedených otázek nad souhlasem k pořizovaným rozhovorům a uvedení místa jejich uložení – žádných zásadnějších připomínek.

Disertační práce Lucie Šafirové je podle mého soudu dílem poměrně zdařilým, v němž autorka prokázala dostatečnou kompetenci samostatně badatelsky působit a posléze proměnit výsledky bádání v erudovaně sepsaný text. Zároveň svým badatelským přínosem posouvá dosavadní úroveň poznání alespoň o malý krůček dopředu, ačkoliv celkové vyznění mohlo být určitě uspokojivější. Práci proto na základě výše uvedených argumentů **doporučuji k obhajobě** a pevně věřím, že veškeré výtky a připomínky budou uspokojivě zodpovězeny v průběhu obhajoby.